

Kázané Božie slovo ako prostriedok milosti

Ďakujeme Bohu a Otcovi nášho Pána Ježiša Krista vždycky sa za vás modliac,

počujúc o vašej viere v Kristu Ježišovi a o láske, ktorú máte naproti všetkým svätým,

pre nádej, ktorá vám leží odložená v nebesiach, o ktorej ste prv počuli v slove pravdy evanjelia,

*ktoré prišlo k vám, ako aj je na celom svete a nesie ovocie a rastie ako aj u vás odo dňa,
ktorého ste počuli a poznali milosť Božiu v pravde.*

Kolosenským 1:3-6

A apoštolovia vydávali s veľkou mocou svedectvo o zmŕtvychvstaní Pána Ježiša,

a veľká milosť bola na nich na všetkých.

Skutky 4:33

Ďalší princíp, ktorý bol reformátorom 15. – 16. storočia darom ako jeden z nástrojov obnovy cirkvi, je princíp sola gratia (čítaj: sola grácia). Do slovenčiny ho prekladáme výrazmi jedine milosťou, samotnou milosťou, jedine milosť, jedine z milosti, poprípade ďalším synonymickým výrazom. Tento princíp oznamuje, že spása je jedine z Božej milosti. V predchádzajúcom článku tohto čísla (Milosť, str. 8) sme sa snažili uchopiť obsah a význam tohto pojmu a v tomto článku chceme porozumieť, ako Božia milosť vstupuje do života jednotlivca.

Pretože tento princíp, ako Boží dar reformátorom, zohral dôležitú úlohu v snahe o prinavrátenie Božieho ľudu a cirkvi k apoštolskému obdobiu a tiež preto, že otázky typu Prečo ma Boh miluje a prečo ma spasil, Ako môžem byť a ako som spasený? sú aktuálne a dôležité aj dnes, tak ako boli dôležité v období reformácie, v otázke milosti sa obrátime k učeniu reformátorov v takej

miere, v akej je to autorovi článku možné. Článok je postavený a vybudovaný na zdrojoch uvedených za článkom a na myšlienkach a textoch uvedených v nich.¹⁾⁻⁵⁾

Úvod

Cirkev 15. a 16. storočia bola v stave hlbokého úpadku a rozvratu. Radikálne sa odchýlila od Božieho slova ako v učení, tak aj praxi. Oboje bolo nevyhnutné reformovať^{5a)}. Predovšetkým išlo o učenie a prax Rímskokatolíckej cirkvi (RKC) týkajúce sa dostatočnosti Kristovho spasiteľného diela, ako aj o spôsob uvádzania tohto diela do života veriaceho. To sa deje jedine vierou (sola fide) a jedine milosťou (sola gratia), priamym pôsobením Svätého Ducha. Reformátori sa preto postavili predovšetkým proti učeniu rímskej cirkvi o sviatostiach a o spôsobe prijímania Kristovho diela do života veriaceho – čiže proti náuke a praxi o nevyhnutnosti sviatostí pre spásu

^{5b)}

.

Centrálnym a kľúčovým učením katolíckej cirkvi o sviatostiach je učenie o eucharistii (o svätej omši). Na ňu sa sústreďuje celá pozornosť a prikladá sa jej najväčší význam a dôležitosť v živote katolíckych veriacich, lebo v nej sa, podľa učenia rímskej cirkvi⁴⁾, sprítomňuje Kristus a jeho obeta. V slávení tejto sviatosti Kristus doslovne zostupuje, prichádza v milosti, aby sa stretol so svojím ľudom. V RKC sa verí, že počas omše sa chlieb a víno premieňajú na telo a krv Pána Ježiša, a tým je Kristus fyzicky prítomný uprostred (katolíckych) veriacich a v nich.

Reformátori všeobecne odmietli učenie a prax sviatostí RKC, a predovšetkým sviatosti eucharistie, pritom najjasnejší a jednoznačný postoj k tejto otázke a praxi zaujal Zwingli^{5c)}. Namiesto sviatostí, a predovšetkým omše, protestantskí reformátori postavili do stredu života zbožnosti a uctievania Písmo a službu Božieho slova. Prejavilo sa to aj navonok. Protestanti zo svojich chrámov odstránili honosnú výzdobu, obrazy svätých, oltáre a do stredu na vyvýšené miesto postavili kazateľňu. Tak sa to udialo predovšetkým v reformovaných cirkvách – vo švajčiarskej vetve reformácie

5a)

. Aj takýmto spôsobom je v protestantských cirkvách zdôraznené, že stredom protestantskej služby je kázanie, čítanie a zvestovanie Božieho slova. Božia prítomnosť tu nie je sprostredkovaná chlebom (hostiou, oblátkou) a vínom pri oltári, čiže prostredníctvom jazyka a očí, ale počúvaním Božieho slova, čiže prostredníctvom uší. Boh medzi svoj ľud prichádza deklarováním jeho slova ústami jeho služobníkov kazateľov.

Keď kazateľ verne a správne káže a proklamuje Božie slovo, vtedy Boh hovorí k svojmu ľudu jeho ústami v autorite a mocným spôsobom. Vtedy zhromaždenie skutočne počuje Božie slovo. Boh oslovuje svoj ľud a udeľuje milosť prostredníctvom jeho kázaného, proklamovaného slova. Rozdiel medzi týmito dvoma prístupmi je zrejmý. Je to Božie slovo – a nie sviatosti –, ktoré je prostriedkom udeľovania milosti Božiemu ľudu. Božia milosť prichádza k Božiemu ľudu prostredníctvom Božieho slova.

Protestantské učenie o milosti

Porozumenie, že Božia milosť prichádza prostredníctvom Božieho slova, je na pochopenie protestantizmu kľúčové. Protestantskí reformátori porozumeli úlohe a dôležitosti Božej milosti v spásе človeka, a preto kázanie Božieho slova postavili do stredu bohoslužobného života a uctievania. Porozumeli, že kázanie je prostriedok, prostredníctvom ktorého prichádza Božia milosť a že je to v skutočnosti primárny, prvotný prostriedok milosti. Je to prostriedok, ktorý ustanovil Boh, ako má vstupovať jeho milosť a milosrdenstvo do života mužov a žien, ktorí patria do jeho cirkvi. Boh koná na prvom mieste a predovšetkým cez vyhlasovanie, zvestovanie

jeho mocných činov, jeho mocného spasiteľného konania. To sa deje z kazateľne, a nie cez sviatosti.

To znamená, že kazatelia potrebujú porozumieť, že to, čo robia a majú robiť, je úloha, ktorá si od nich vyžaduje vnímavosť, vážnosť a zodpovednosť, pretože sa dotýkajú Božieho slova, „pracujú“ s ním a do ľudských uší zvestujú najdôležitejšiu správu zo všetkých správ. Toto všetko stojí na spoľahlivosti kazateľa, avšak moc kázaného posolstva nie je v kazateľoch, ale v Bohu, ktorý hovorí cez nimi prinášané posolstvo. Nič nezničí cirkev rýchlejšie a snád' aj viac ako kazateľ, ktorý nepochopil podstatu, dôležitosť a zmysel svojej úlohy. Kazatelia potrebujú porozumieť Božej milosti. Nie však len tak, že sú schopní vysvetliť obsah a význam tohto slova, ale tak, že sú schopní Božiu milosť neustále zjavovať, resp. cez kázané Božie slovo svojim poslucháčom neustále sprítomňovať.

Božia reč

Podľa reformačného chápania milosti, milosť prichádza zvonku. Pre reformátorov, rovnako ako to bolo aj pre apoštola Pavla, milosť vstupuje do života jednotlivca predovšetkým cez proklamované Božie slovo. Evanjelium je zvestovanie, deklarovanie identity Ježiša Krista a jeho diela, so všetkými dôsledkami na identitu človeka stvoreného a premieňajúceho sa na jeho obraz (Efezským 4). Aby sme pochopili postoj reformátorov a prijali z neho úžitok, potrebujeme porozumieť biblickému vyučovaniu o hovorenej reči, špecificky o Božej reči. To poskytne základ pre protestantské chápanie, prečo a ako môže byť kázané Božie slovo mocou na spasenie.

Reformátori k tomuto pochopeniu a upriameniu sa na Božie slovo prišli z opisu Božieho konania, ktoré našli zaznamenané v Písmach. Jednou z prvých vecí, ktoré Biblia zjavuje o Bohu, je to, že konal prostredníctvom svojho hovoreného slova, svojej reči. V 1. Mojžišovej knihe, 1. kapitole, je zapísané, ako vzniklo všetko existujúce. Stalo sa to tak, že Boh povedal, prehovoril – teda, že použil na to svoje hovorené slovo, svoju reč. Predtým neexistovalo nič. Boh prehovoril, povedal slovo a vzniklo všetko to, čo Boh svojím slovom (prehovorením, rečou) uviedol do existencie. Pritom sa však nedomnievame, že by Božia a ľudská reč boli tej istej povahy. Napríklad, Božia reč nepotrebuje hmotné prostredie, pretože dovtedy, kým nebola stvorená hmota, neboli možné žiadne kmity hmotného prostredia. Dnes vieme, že ľudská reč je fyzikálny zvuk – sú to zvukové vlny vznikajúce a šíriace sa v hmotnom prostredí.

Podobne ako v prípade stvorenia z ničoho (ex nihilo) mocou Božieho vyrieknutého slova, používa Boh svoje slovo a moc na dosiahnutie svojich plánov a cieľov v tomto svete a s týmto svetom. Boh posla svoje slovo a ono sa nenavrátí prázdne: „tak bude moje slovo, ktoré vyjde z mojich úst; nenavrátí sa ku mne prázdne, ale vykoná to, čo sa mi ľúbi, a podarí sa mu to, na čo ho pošlem“ (Izaiáš 55:11), pretože cez Božie slovo pôsobí Božia moc. Božie slovo má moc spasiť ľudské duše (Jakub 1:21). Reformátori pochopili úlohu Božieho slova pre cirkev a túto úlohu slova správne zdôrazňovali a aplikovali do života cirkvi.

Toto je jeden z najväčších prínosov protestantizmu tej doby do porozumenia Písem. Luther z 1. Mojžišovej knihy porozumel tvorivej moci Božej reči a cez toto porozumel moci kríža a ospravedlneniu. Môžeme povedať, že Lutherovo chápanie kríža a ospravedlnenia koreluje (súvisí) s tvorivou mocou Božej reči. Toto je to najdôležitejšie z Lutherovho a protestantského pochopenia Boha a sveta, ktorý stvoril. (Nezabudnime pritom, že hovoríme o dobe 15. a 16. storočia a stave cirkvi v tejto ére.)

Z pohľadu reformátorov ospravedlnenie milosťou prostredníctvom viery závisí od Božieho vyhlásenia a je v moci Božieho vyhlásenia, vypovedaného, vyrieknutého slova. Je teda „uložené“ v slove (reči) a jeho moci ustanoviť veci tak, ako povie, ktoré by prirodzene neexistovali. Božia reč určuje realitu, vytvára realitu, dáva vznik realite. Tak sa stane, že osoba, ktorá je vo svojej prirodzenosti hriešnikom, je Bohom prehlásená za spravodlivú, pretože je oblečená do pripočítanej, teda vonkajšej spravodlivosti Krista^{5d}). Nie je ospravedlnená spôsobom, ktorý by svet mohol rozpoznať a považovať za „reálny a pravdivý“, za skutočný. Táto osoba je ale skutočne spravodlivá jednoducho preto, lebo Boh povedal, že spravodlivá je! Toto nachádza svoju paralelu v diele kríža.

Kristus očividne visel na kríži ako zničený, ubitý hriešnik, pritom to však stále bol svätý, víťaziaci Boží Baránok. Pre svet je kríž samozrejým, jasným, očividným, nepochybným usmrtením či anulovaním toho, kto tam visí. Boh ale prehlasuje, že je to presne naopak, že je to veľkolepý a rozhodný triumf, víťazstvo nad nepriateľmi. Žiadne zmyslové pozorovanie nikoho nemôže priviesť k takémuto záveru. Porozumieť krížu je možné len zjavením pravdy cez Božie slovo – len Božie slovo to môže urobiť, len Božie slovo môže priviesť človeka k poznaniu tejto pravdy. A potom len viera, uchopujúca toto slovo, ju môže uznať, môže súhlasiť s touto pravdou. Takto (vierou) uchopené Božie slovo robí kríž mocou Božou na spasenie.

Akt stvorenia je v 1. Mojžišovej knihe 1 opísaný ako séria slovného, rečového (verbálneho) Božieho pôsobenia, verbálnych Božích aktov. „A Boh povedal...“ je veta, ktorá opakovane zaznieva a privádza do existencie rozličné časti stvorenej sféry. Božie slovo (Božia reč) nie je jednoducho len opísanie vecí, ale je plné moci. Je to tvoriaci prostriedok. Žalm 33:6 to sumarizuje takto: „Slovom Hospodinovým učinené sú nebesia a duchom jeho úst všetko ich vojsko.“

Nadprirodzená tvorivá moc Božieho slova je podstatnou, základnou povahou Božej reči. Tomuto Luther jasne porozumel a píše o tom v jednej pasáži vo svojej knihe *Lekcie o Genezis*. Lutherovo lingvistické chápanie Božieho slova sa dá zhrnúť vetou: „Slovo tvorí realitu.“ Pre Luthera je reč kreatívna, lebo Boh tvoril hovorením.

Reč je kreatívna a my to inštinktívne vieme z vlastnej skúsenosti. Pritom súčasne s týmto vieme, že človek nemôže vymedziť Bohu hranicu pre to, čo Boh môže alebo nemôže urobiť. Ale keď Boh hovorí, jeho moc používa reč na privedenie vecí do existencie a konštituovanie, utváranie reality. Vzniknutá realita je pritom stabilná a konkrétna, určitá a presná, pretože je výsledkom reči zvrchovaného a všemocného Boha, ktorý vládne nad všetkými vecami a v ktorom niet protirečenia (u ktorého nieto zmeny, alebo nejakého obratu zatônenia, ako píše Jakub 1:17). V protiklade k tomuto človek môže kričať a volať na oceán aj celý dlhý deň, aby vydal ryby a vtáky, ale nestane sa to, lebo človek je len stvorením, nie je Stvoriteľ. Je to Boh, ktorý, keď hovorí, vznikajú veci. Je to Boh, ktorý má pod kontrolou všetky veci a všetko dianie, ktorého reč je tvorivá. Toto je kľúčové na pochopenie dôležitosti kázania, pri ktorom ide (malo by ísť) o prenos Bohom hovoreného slova prostredníctvom kazateľa k zhromaždenému spoločenstvu veriacich.

Moc Božej reči nie je zjavená len v prvých kapitolách 1. Mojžišovej knihy. V celom Starom zákone Boh neustále hovorí. Neustále používa reč ako primárny spôsob svojho pôsobenia, aby tvárnil realitu ^A. Boh v tomto svete pôsobí, formuje novú realitu – realizuje plán spásy – prostredníctvom svojho slova, proklamovaného jeho služobníkmi.

Boh v Biblii hovorí tiež cez svojich prorokov, dávajúc im zreteľné a konkrétne slová, aby ich hovorili jeho ľudu a dokonca aj iným národom, aby tak dosiahol svoje vlastné ciele. Toto je

veľmi dôležité na pochopenie spojenia milosti a kázania v protestantských cirkvách: novozákonní a po-apoštolskí kazatelia sú nástupníci starozákonných prorokov v tlmočení Božieho slova Božiemu ľudu a okolitému svetu. Božie slovo, ktoré aj dnešní kazatelia proklamujú, je aj dnes prostriedkom, ktorý Boh používa na dosiahnutie svojich cieľov. Moc kázaného slova je pritom v nadprirodzenom Božom pôsobení, nie vo výrečnosti kazateľa.

V tejto súvislosti treba poznamenať, že Božia reč nie je na prvom mieste záležitosťou komunikovania informácie. Je to predovšetkým spôsob prejavu jeho prítomnosti a moci. Božia reč je spôsob, ktorým Boh na danom mieste prejavuje svoju prítomnosť – alebo povedané inými slovami: je to spôsob, ako robí svoju prítomnosť vnímateľnou.

Božia reč stvorila vesmír a tiež utvára a formuje Boží ľud. Boh povolal Abraháma a urobil ho otcom národov. Stretnúť Boha znamená byť ním oslovený alebo byť oslovený ním vybratým hovorcom. Židia boli zvláštnym ľudom, lebo Boh k nim hovoril zvláštnym spôsobom prostredníctvom zmluvných zaslúbení. Židia boli tí, ktorí dostali Boží zákon aj zaslúbenia abrahámovej zmluvy. Tieto boli prostriedkami, ktorými im Boh prejavil svoju priazeň (milosť) – iný národ vtedy nič také nedostal.

Boh svojou rečou uvádza v platnosť buď svoju milosť, alebo svoj súd. Prítomnosť Boha jeho hovorením, jeho rečou nie je obmedzená len na Židov. Keď Boh oslovuje pohanov, je tým prítomný aj uprostred nich buď všeobecným spôsobom tak, ako pri súdení Babylona (Jeremiáš 50:1-2 a celé kapitoly 50 a 51), alebo v milosrdenstve prejavennom jednotlivcovi ako v prípade Námana (2. Kráľov, kapitola 5), a neskôr, s príchodom novej zmluvy, v prípade všetkých pohanov, ktorí sú podľa viery Abrahámovými deťmi (Rímskym 4. kapitola).

Keď Boh prestal hovoriť, bolo to znamenie, že odobral svoju prítomnosť, a tým aj priazeň od svojho ľudu. Ámos predpovedal neprítomnosť Božieho slova a to, že ľudia budú mať hlad a smäd počuť slová Hospodinove (Ámos 8:11), čo následne spôsobí, že sa budú túlať po celej tvári zeme hľadajúc Boha (hľadajúc slovo Hospodinovo), ale márne (verš 9). Mlčanie Boha znamenalo jeho neprítomnosť – tak to bolo aj počas 400 rokov od Malachiáša až do začiatku novozákonnej doby. V tomto období neprorokoval žiaden biblický prorok.

Keď sa presunieme do Písem Nového zákona, nachádzame tam, že moc Božej reči sa prejavuje aj v novozákonnej dobe – a tu dokonca ešte výraznejšie a hmatateľnejšie – ako slovo života (1. Jánov 1:1-2). Pri krste Ježiša v Jordáne Otec predstavil svojho Syna verejne a slovne, svojou rečou a zostúpením Svätého Ducha na neho v podobe holubice. Význam tejto udalosti je zrejmý: Boh v Kristovi je teraz prítomný medzi svojím ľudom a jeho prítomnosť je ohlásená slovom (z neba zaznel hlas). Božia milosť, teraz manifestovaná v Kristovi, je inaugurovaná (ustanovená) slovnou, verbálnou deklaráciou. Keď bol Kristus konfrontovaný s diablovým zvodom na púšti, jeho zvolenou zbraňou bolo Božie slovo – slovo bolo prostriedkom, ktorý Kristus použil v tomto strete. Diabol v záhrade prekrútil Božie slovo, Kristus na púšti Božie slovo vhodne aplikoval a zahnal nepriateľa. V evanjeliách je mnoho príkladov Kristovej reči vyhánajúcej démonov, uzdravujúcej nemocných, a dokonca kriesiacej mŕtvych. Nie všetky z týchto prejavov moci sú slovné (napríklad uzdravenie ženy trpiacej krvotokom), ale väčšina nimi je. Slovo bolo prostriedkom, ktorým Kristus demonštroval svoju zvrchovanosť a uvádzal milosť a milosrdenstvo do života jednotlivcov.

Sústredenie/zameranie sa na Božie slovo ako prostriedok prejavu Božej prítomnosti a moci plynule prešlo aj do cirkvi apoštolskej doby. Kázanie je ústredným bodom vyprávania knihy Skutkov a rovnako stojí aj v strede praktickej realizácie Božích milostivých cieľov v Pavlových

novozákonných listoch. Bol to prostriedok verbálnej deklarácie Božieho slova, v ktorom reformátori videli apoštolský spôsob šírenia Božieho kráľovstva. Kázané prorocké slovo (2. Petrov 1:19) bolo slovo, ktoré búralo ilúzie, klamné, nesprávne ľudské myšlienky a predstavy a do života ľudí uvádzalo a budovalo Božiu realitu. Takto kazatelia stáli (a stoja aj dnes) priamo uprostred duchovného boja za spravodlivosť, súd a milosť. Ale to iba v prípade, že verne a pravdivo hlásajú Božie slovo, a nie niečo iné.

Kázané slovo a Božia milosť

Reformátori videli seba ako tých, ktorí pokračujú v apoštolskej línii biblického dôrazu na Božie slovo ako prostriedku vykonania súdu a milosti. Preto za reformácie bolo kázanie považované za moc a úrad kazateľa za najdôležitejší a najváženejší v rámci cirkvi. Všetci významnejší reformátori boli kazatelia s „kazateľňou“ stojacou v strede ich celého života. Všetky reformačné úsilie boli sústredené na Božie slovo a uskutočňované jeho proklamáciou.

Boh hovoril, a tak aj jeho služobníci musia hovoriť (kázať). Kazatelia majú moc slova, lebo ich slová sú spojené či prepojené s Božím slovom, a tak sú prostriedkom samého Boha na dosahovanie jeho cieľov v jeho svete. Skutočne, kazatelia reformácie videli seba ako nasledníkov a pokračovateľov veľkých prorokov Písma. Toto sa často odrazilo v jazyku (rétorike) ich kázaní. Kazatelia neboli len karhajúci prednášatelia alebo len učitelia. Ich prejav nebol jednoducho popisom vecí a udalostí. Ich prejav nebol ničím menším než proroctvom, ktoré búralo ľudské výmysly a namiesto toho nastroľovalo realitu podľa zámeru kázňou deklarovaného Božieho slova, slova moci zvrchovaného Boha.

Dobrý príklad ich dôvery v Božie slovo pochádza od Luthera z roku 1522. To bolo v období, keď sa vrátil do Wittenbergu z hradu Wartburg, aby tu utíšil nepokoje, ktoré vznikli v dôsledku pôsobenia tzv. zwickauských prorokov, ktorí ohlasovali skorý koniec sveta a požadovali rýchlejšie reformné zmeny. Pod ich vplyvom (boli traja) sa uskutočňovali unáhlené a neuvážené zmeny v cirkvi a nastal všeobecný chaos. Pod tlakom snáh zo strany autorít nastoliť v meste poriadok urobil Luther tú jedinú vec, o ktorej vedel, že má moc zmeniť situáciu: kázal. Po sérii kázaní počas ôsmich dní sa situácia upokojila a bol nastolený poriadok. V súvislosti s touto situáciou stojí za to pripomenúť Lutherov známy komentár o Božom slove (citované podľa zdroja ¹⁾):

„Budem ho kázať, vyučovať, písať, ale nebudem nútiť silou žiadneho človeka – k viere musí prísť každý slobodne, bez donucovania. Postavil som sa proti odpustkom a všetkým pápežom, ale nikdy nie silou. Povedané jednoducho, kázal a písal som Božie slovo a inak som nerobil nič inšie. A zatiaľ, čo som ja spal [poukazuje na Marek 4:26-29] alebo popíjal wittenbergské pivo s priateľmi Filipom a Amsdorfom, Božie slovo tak veľmi oslabilo pápežstvo, že žiadne knieža alebo cisár mu nikdy nespôsobili také straty. “

Komentár odráža ducha reformácie: Reformácia bola v každom momente o proklamovaní Božieho slova, lebo to je prostriedok, ktorým Boh dosahuje svoje ciele. Počas celého obdobia kázania Božieho slova mal Luther možnosť presvedčať sa, že Boh ho (svoje slovo) použil na pokorenie ľudskej pýchy a privedenie hriešnika (v milosti) ku Kristovi.

Kázanie a zapísané Božie slovo

Zastavíme sa pri otázke: Ak je kázanie prvotným Božím prostriedkom na dosiahnutie jeho cieľov, čo je autoritatívnou normou pre poapoštolské kázanie? Vyššie sme už písali o tom, že v reformácii išlo o zásadnú kritiku stredovekého cirkevného obradníctva (sakramentalizmu, sviatostí), čo ale bolo súčasne aj kritikou stredovekého chápania cirkevnej autority. Ak je slovo prvotným prostriedkom milosti, je kázanie slova jednoducho spontánna záležitosť vedenia Svätým Duchom, alebo je regulované a normované iným spôsobom, inak? Týmto sa do popredia súčasne dostáva aj otázka obsahu kázania.

Predovšetkým praktický obsah kázania je určovaný a formovaný pochopením jednak milosti – Boh zo svojho slobodného rozhodnutia udeľuje svoju priazeň (milosť) – a jednak ospravedlnenia – Božia spravodlivosť je daná cez úlohu viery v Božom zasľúbení. Spasenie má zasľubujúci charakter a obsah, ktorý si vyžaduje, že kázanie musí mať tiež tento istý špecifický obsah (musí byť o zasľúbenej spáse). Pritom samotné zasľúbenie (sľub), a to každé zasľúbenie, v sebe obsahuje dve veci: zasľúbenú vec (to, čo sa zasľubuje) a toho, kto zasľubuje.

Kázanie preto musí ďalej poukázať jednak na sľub a rovnako aj na charakter Boha, ktorý dal tento sľub. To znamená, že kázanie má byť o ľudskom hriechu a súčasne aj o Božej milosti stelesnenej v Kristovi, ktorý je Božou odpoveďou (odzvou) na hriešny stav a hriech človeka. Potom kázať znamená kázať Krista. Táto požiadavka jednoznačne upriamuje kazateľa k Písmu ako normujúcej autorite všetkých prehlásení urobených v jeho kázňach. Aby kázeň bola pravdivým kázaním, musí byť v zhode s učením Biblie, musí byť postavená na učení Biblie, resp. musí predkladať učenie Biblie. Len vtedy sa kázeň stáva Božou mocou a prináša milosť počúvajúcim.

Luthерово učenie o ospravedlnení milosťou skrze vieru položilo základné kritériá pre reformačné kázanie. Protiklad zákona a evanjelia ako (z)búrania vlastnej spravodlivosti a (u)tvorenia viery v Krista bolo položením základu pre protestantské kázania. Bola to milosť, ktorá bola skutočne obsiahnutá v kázaniach, ktoré zaznievali z protestantských kazateľní.

Chápanie kázania, ktoré je regulované Písmom, bol ďalší bod prepojenia medzi reformátorským chápaním starozákonnej prorockej a poapoštolskej služby. Poapoštolské kázanie má byť zamerané, podobne ako v časoch apoštolov, na objasňovanie Bohom zjavenej pravdy. Samozrejme, že slová zapísané v Biblii majú svoju vlastnú autoritu danú ich kánonickým postavením, ale princíp hovorenej kázne – exegéza^B a božské zjavenie – zostávajú rovnaké aj pre poapoštolských kazateľov.

Kazatelia reformácie vedeli, že to nie je ich moc, vôľa alebo služba, ktorá vzbudzuje spasiteľnú vieru, ale urobiť to môže len Božie slovo. Slovo hovorené ľudskými ústami samo osebe nie je schopné vzbudiť vieru, ale hlas muža a kázané Božie slovo nás učí, čo pravá viera je, čo Boh stanovil, čomu máme veriť. Jedine sám Boh, posielajúc svojho Svätého Ducha do srdc a myslí ľudí, otvára naše srdcia, presviedča a prehovára naše mysle a uschopňuje nás veriť celým srdcom.

Je zrejmé, že viera je produkt kázania („Tak teda viera je z počutia a počutie skrze slovo Božie.“ – Rímskym 10:17). Nie je to jednoducho v zmysle, že kázanie iba oznamuje zaslúbenia, ktoré ľudská myseľ potom môže uchopiť a spoliehať sa na ne. Ide o viac ako o toto. Kázanie samo osebe je nástroj používaný Svätým Duchom ako prostriedok utvorenia spasiteľnej viery.

Inými slovami, kázanie nie je súbor faktov, nie je popis niečoho, nejakých vecí alebo udalostí: kázanie je moc, je plné moci – presnejšie: takým má byť! Je to Boží prostriedok uvedenia jeho milostivých cieľov do reality jeho ľudu. Je to samo osebe duchovná konštruktívna skúsenosť/udalosť, ktorá konfrontuje jednotlivcov a je použitá Bohom, premieňajúc ich prostredníctvom Svätého Ducha. Nikto nemôže počuť Božie slovo a zostať k nemu indiferentný (nevšímavý, ľahostajný). Božie slovo je prostriedok, ktorým Boh dosahuje oba svoje ciele: dáva milosť alebo súd/súdi. Ako bolo vyrieknuté Božie slovo Božím nástrojom stvorenia Duchom na začiatku, tak jeho kázané slovo zostáva nástrojom pre znovustvorenie Duchom v znova prebiehajúcim (roz)šírení jeho kráľovstva (Títovi 3:5).

Slovo a Duch

Aj nerozlučné spojenie Božieho slova a Ducha, o ktorom teraz hovoríme, patrí k najdôležitejším vkladom reformátorov do Božieho diela, ich poznania Božieho konania a následne jeho uvedenia do života cirkvi. K uvedomeniu si tejto skutočnosti dochádzalo v najradikálnejšom období reformácie. Hlasy niektorých reformátorov raného reformačného obdobia boli často radikálnejšie ako hlas Luthera alebo Zwingliho a požadovali zmeny nielen v katolíckej cirkvi, ale smerovali aj do vlastných radov a k čelným predstaviteľom reformácie (pozri napr. článok o anabaptistoch – zdroje 2-a, str. 250-256 alebo 5-e, str. 2-5).

Porozumenie reformátorov, že Božie slovo a Boží Duch sú nerozlučne spojené a nie je možné ich od seba oddeľovať, sa ako jedine správne ukázalo výrazne v období pôsobenia tzv. zwickauských prorokov vo Wittenbergu. Bolo to v období rokov 1521 – 1522 a píšeme o tom aj vyššie.

Títo traja „proroci“ o sebe tvrdili, že majú priamu božskú inšpiráciu a oddelili Božieho Ducha od Božieho slova, prinajmenšom od zapísaného slova v Písme. Títo traja muži boli predstaviteľmi smerovania, ktoré sa objavovalo počas celej reformácie a objavuje sa dokonca aj v dnešných cirkvách. V skutočnosti takéto postoje ponechávajú vedenie cirkvi v rukách atraktívnych, najcharizmatickejších a najpôsobivejších osobností, ktoré do cirkvi vnášajú odsúdeniahodné presvedčenie, že ich plány sú plánmi samého Boha.

Problém s touto „priamou inšpiráciou“, pri oddelení Ducha od Božieho slova, je koniec koncov v tom, že tieto tvrdenia sú imúnne voči kritike, lebo sú známe len samej subjektívnej mystickej autorite, ktorá ich vyhlasuje. Takéto kázanie bolo kázanie neregulované slovom, nenormované a podrobené iba chúťkam a vrtochom príslušného kazateľa (pozri poznámku C).

Luther a všetci významní reformátori mali presne opačný postoj. Starostlivo zachovávali pevné spojenie slova a Ducha tak, že ich prehlásenia a tvrdenia boli ohraničené zapísaným slovom – kázania sa nachádzali v hraniciach vymedzených zapísaným slovom. Oddelenie Ducha od slova privádza obrátených (Božie deti) k tomu, aby hľadali Boha priamo, obchádzajúc jeho slovo, čo vedie k falošnej duchovnosti a k prijímaniu cudzieho ducha (2. Korinským 11:4; 1. Tesalonickým 2:13). Privádza ich to k úpornej práci, ktorou sa človek zbytočne zamestnáva, aby sám zo seba dosiahol duchovno (nadprirodzeno). Len zachovávanie pevnej väzby Ducha so slovom robí Ducha sprostredkovateľom milosti a biblické kresťanstvo tým, čo zaujme a uchvacuje hriešnika. Duchovní radikáli, spiritualisti (pozri zdroj 2-a, str. 250 alebo 5-e, str. 2), sa tvárili, že oni sú služobníkmi spravodlivosti. Tí však, ktorí vnímajú Božie slovo ako Boží nástroj v rukách Ducha vedia, že len v tomto spojení je milosť.

Významní a uznávaní vodcovia reformácie zdôrazňovali nevyhnutnosť udržiavať spolu slovo a Ducha. Vedeli, že ich nemôžu a nesmú od seba oddeliť a ani žiadnym spôsobom postaviť proti sebe. Oddeliť ich od seba vedie do subjektivismu a chaosu. Písmo bolo týmito reformátormi brané ako kritérium verejnej proklamácie Božieho slova. Obsahom kázania mal byť obsah Písma a takto bolo kázanie regulované samo sebou. Až takéto kázanie mohlo a môže byť použité Svätým Duchom na uvedenie Božej milosti tým, ktorí ho počúvajú. Kázanie regulované Písmom nebolo mŕtvou literou a nie je ňou ani dnes. Kázanie preto musí byť postavené na Písme a v zhode s Písmom, aby bolo prostriedkom konania Ducha, ktorým koná svoje skutky moci.

Faktom zostáva, že kázanie pre reformátorov nebola jednoducho (iba) vec oznamovania informácií. Je to prostriedok, reálny prostriedok milosti. Skutočne je to prostriedok milosti, pretože premoštuje texty Písem s prítomným spoločenstvom tým, že uvádza zaslúbenie (zasľúbeného) Krista do prítomnej reality. Božie slovo takto kázané je konfrontačné, tvorivé a premieňajúce a je spojením medzi textom, ktorý kazateľ káže a Duchom, ktorý berie jeho slová a robí ich slovami moci Boha. Pre Luthera je Božia milosť manifestovaná vo vtelenom Pánovi Ježišovi Kristovi, a preto každé kázanie musí bezpodmienečne uvádzať/privádzať Krista do spoločenstva počúvajúcich. Kristus je stelesnením, naplnením a dovŕšením Božích milostivých cieľov, ako sú ony ustanovené v Písme. Hovoriť zmysluplne o Kristovi znamená vysvetľovať, čo o ňom učí Biblia. To znamená, že kazateľ má regulovať a naplniť svoju kázeň faktami o Kristovi, ktoré sú uvedené v Písme, ale v zmysle zaslúbení, ktoré sú v ňom (2. Korinským 1:19-20). Kristus je manifestáciou Božej milosti, ktorá k ľuďom prichádza zvonku, aby priniesla spasenie tým, ktorí sú plní hriechu a sú stratení. Preto kázeň má byť zameraná na tento cieľ. Kristus zomrel a vstal z mŕtvych. Kazateľ musí poukázať, prečo Kristus musel zomrieť a prečo musel byť vzkriesený^{5-b}). Vtedy je kázanie prostriedkom milosti a Kristov kríž mocou Božou na spasenie (1. Korinským 1:18).

Záver

V kázaní nejde o komunikovanie informácií. Kázanie je o živote a smrti. Je to vážna úloha

(podujatie), keď Boh konfrontuje ľudí s ich hriechom a so svojou milosťou v Kristovi. Pre tých, ktorí uchopili a držia protestantské chápanie spasenia iba/jedine z milosti, proklamácia Božieho slova kázaním je principiálny prostriedok uvedenia milosti. Je to prostriedok, ktorý Boh používa na to, aby primäl ľudí porátať sa so svojimi hriechmi – v pokání ich priviesť na kolená a potom vo viere ich priviesť ku vzkriesenému Kristovi.

Pre tento dôvod a dôraz reformátorov na princíp sola gratia (jedine milosťou) nesmie byť tento princíp oddelený od alebo vynechaný zo života cirkvi. Kazatelia sú a musia byť obhajcami princípu jedine milosťou, čo sa musí prejaviť v ich kázňach. Kázané Božie slovo musí mať prvoradé a prominentné miesto v každej službe, pretože je pre ňu základom prítomnosti Božej milosti. Alebo, povedané inými slovami: Kázanie Božieho slova musí byť srdcom každej služby.

Lebo slovo kríža je tým, ktorí hynú, bláznovstvom;

ale nám, ktorí dosahujeme spasenie, je mocou Božou.

1. Korinským 1:18

Poznámky (A – B) a zdroje (1 – 5):

Poznámky

A. V súvislosti s tvárnením reality je najväčším Božím cieľom a plánom spása sveta a človeka a inaugurácia Božieho kráľovstva. Sám Boh tento plán spásy aj realizuje – z milosti. Boh vyriekne zaslúbenia a svojím slovom povolal Abraháma. Boh povolal svojím slovom Mojžiša a odovzdal ľuďom zákon, ktorý je Pestúnom vedúcim ku Kristovi^{5-f}). Božia moc realizujúca spásu sveta a človeka a príchod Božieho kráľovstva pôsobí cez Božie slovo, cez Božiu reč. Realita nového stvorenia (nového človeka/stvorenia, nového neba a novej Zeme, nebeského Jeruzalema) a Božieho kráľovstva, je do existencie privádzaná mocou Božieho slova, podobne ako v prípade pôvodného stvorenia, kedy Boh povedal slová „Nech je“ – a stalo sa, postavilo sa, učinilo sa. Podobne, ale nie úplne rovnako je to aj v prípade nového stvorenia, konkrétne ospravedlnenia a znovuzrodenia (novo-stvorenia) človeka, je potrebná odozva viery na strane človeka, aby táto nová realita vznikla. Avšak aj v tejto rovine – uverenie na strane človeka – zohráva Božie slovo a jeho moc kľúčovú úlohu: Viera je z počutia Božieho slova. Vieme však, že nie všetci uverili (nie všetci Abrahámovi potomkovia uverili zaslúbeniam, len niektorí z nich mali Abrahámovu vieru), a nie všetci uveria – viera nie je vecou všetkých (2. Tesalonickým 3:2). Tí, ktorých Boh vopred na to určil, tí uveria (Skutky 13:48). Spasenie je z milosti, nemôže si ho nárokovať nikto a Boh nie je nikým a ničím zaviazaný spasiť všetkých. Tí, ktorí uveria, uveria vďaka tomu, že vieru dostanú skrze moc počutého Božieho slova spoluúčinkovaním Ducha.

B. Exegéza je kritické skúmanie akéhokoľvek textu, zvlášť ale náboženského, ako napr. Biblie, Talmudu atď. Samotné slovo exegéza znamená vytiahnutie významu daného textu, ktoré do textu vložil autor. Niekedy sa chápe ako protiklad ku vkladaniu vlastného významu vykladača do daného textu (eisegéza). (Webovská definícia podľa Wikipédie.)

C. Existujú dva extrémny: 1. „Duch“ odtrhnutý/oddelený od slova a 2. slovo odtrhnuté/oddelené od Ducha. Tieto dva extrémny sa, žiaľ, vyskytujú aj v dnešných cirkvách. O prvom píšeme v texte a k druhému dochádza vtedy, keď je Božiemu slovu daný význam fantáziou hovoriaceho, a nie zjavujúcou mocou Ducha. Mnohí v snahe čo najviac sa vzdialiť od prvého extrémny (krajnosti) a bezpečne sa mu vyhnúť, upadajú do druhého extrémny. Oba extrémny spôsobujú nedorozumenia, chaos, rozvrat a odklon od biblického smerovania konkrétneho spoločenstva a od vzoru ranej cirkvi apoštolskej doby.

K týmto dvom extrémom môžeme ešte priradiť aj ďalší, ktorý je rovnako nebezpečný ako predchádzajúce dva. Dochádza k nemu vtedy, keď z kazateľne nezaznieva Božie slovo, ale niečo iné, čo je na Božie slovo len podobné. Stane sa to obyčajne vtedy, keď sa „káže“ podľa niektorej z tzv. prerozprávanych Biblií napísaných vo formáte kvetnatej ľudskej reči, „kolorovaných“ ľudskými, ale svetskými príbehmi a udalosťami, a nie z Biblií preložených z kanonizovaných gréckych textov (napr.: textus receptus). Alebo sa predkladá Božie slovo „rozriedené“ neadekvátnymi úvahami hovoriaceho a jeho svojvoľnou interpretáciou textu Písma. Aj toto je rovnako nebezpečné, lebo nevedie do duchovného života, ale naopak, vedie do duchovného úpadku tak jednotlivcov, ako aj celého spoločenstva – vyprázdňuje Kristov kríž (1. Korinským 1:17) a dušu a ducha počúvajúcich. Formát týchto „prerozprávanych Biblií“ a „rozriedeného Božieho slova“ je mŕtvoly jed, zabíjajúci duchovný život spasených ľudí.

Proti všetkým týmto praktikám sa treba radikálne a nekompromisne postaviť. Všetky treba odmietnuť a vylúčiť/odstrániť tak zo života jednotlivca, ako aj celého spoločenstva.

Zdroje

- 1) Carl R. Trueman (2015), The Word as a Means of Grace, The Southern Baptist Journal of Theology (SBJT), 19(4): 59-78
- 2) a) Pavel Hanes, Dejiny kresťanstva, vydalo Združenie evanjelikálnych cirkví v SR, Banská Bystrica 2016, A4, 429 strán, ISBN 80-88945-01-1
- b) Videoprednáška „Päť Sola reformácie“ – <https://www.youtube.com/watch?v=1LcsxHCD2NQ>
- 3) Štěpán Šoltés, Dějiny křesťanské církve, Kalich 1990, A5, 160 strán. ISBN 80-7017-204-5
- 4) Katechizmus katolíckej cirkvi: <http://www.katechizmus.sk/?action=getfullk&kid=1965>
- 5) a) Protestantská reformácia roku 1517, Solas číslo 36, jeseň 2017, str. 3-15
- b) Solus Christus, Solas číslo 37, zima 2017, str. 4-20
- c) Ulrich Zwingli a reformácia v nemeckom Švajčiarsku, Solas 40, jeseň 2018, str. 2-6
- d) Spravodlivosť, viera a ospravedlnenie, Solas 41, zima 2018, str. 9-31
- e) Radikálna reformácia, Solas 41, zima 2018, str. 2-5

f) Pestún vedúci ku Kristovi, Solas 36, jeseň 2017, str. 15-35